

Cauza C-646/23 [Lita]ⁱ**Rezumatul cererii de decizie preliminară întocmit în temeiul articolului 98 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție****Data depunerii:**

27 octombrie 2023

Instanța de trimitere:

Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie (Polonia)

Data deciziei de trimitere:

25 octombrie 2023

Procedură penală împotriva:

P. B.

Obiectul procedurii principale

Procedură penală în fața instanței de al doilea grad de jurisdicție împotriva soldatului P B., care în primă instanță a fost găsit vinovat de săvârșirea infracțiunii prevăzute la articolul 278 alineatul (1) din Kodeks Karny (Codul penal)

Obiectul și temeiul juridic al întrebărilor preliminare

Compatibilitatea cu dreptul Uniunii, în lumina articolului 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE și a articolului 47 din Carta drepturilor fundamentale coroborate cu dispozițiile Directivei (UE) 2016/343, a unei dispoziții de drept național care prevede pensionarea din oficiu a unui judecător care se pronunță în apel într-o cauză aflată sub incidența dispozițiilor acestei directive

Întrebările preliminare

- 1) Articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf din Tratatul privind Uniunea Europeană (denumit în continuare: „TUE”) și articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în

ⁱ Prezentei cauze i s-a atribuit un nume fictiv care nu corespunde numelui real al niciunei părți din procedură.

continuare „Carta”) coroborate cu dispozițiile Directivei 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale (denumită în continuare „Directiva 2016/343”) trebuie interpretate în sensul că se opun unei dispoziții naționale, cum ar fi articolul 13, precum și articolul 10 din Legea din 28 iulie 2023 de modificare a ustawa z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Legea din 28 iulie de modificare a Legii privind Codul civil și a altor legi), care prevede pensionarea de drept a unui judecător care se pronunță în apel într-o cauză care intră sub incidența directivei, în situația în care (I) dispoziția este concepută astfel încât să se aplice numai unuia dintre judecătorii aflați în activitate, (II) ea nu se referă la procurorii aflați într-o situație similară, cu toate că, în situația juridică aflată în vigoare până în prezent, procurorii și judecătorii aflați într-o situație similară cu cea a judecătorului sesizat cu judecarea cauzei în apel erau tratați în același mod, (III) legea în care figurează această dispoziție nu privește organizarea instanțelor, ci o materie complet diferită, iar expunerea de motive a acesteia nu explică sub nicio formă motivele introducerii sale, nu indică niciun interes public important pe care l-ar servi introducerea sa și nu justifică motivele pentru care introducerea sa este proporțională cu aceste obiective, și (IV) nici această dispoziție și nici orice altă dispoziție de drept național nu prevede posibilitatea ca o instanță judecătorească sau orice alt organ să judece o acțiune sau altă cale de atac a judecătorului vizat de această dispoziție pentru a controla temeinicia pensionării acestuia sau compatibilitatea acestei dispoziții cu legislația națională de rang superior sau cu dispozițiile dreptului Uniunii sau ale dreptului internațional?

- 2) Pentru răspunsul la prima întrebare prezintă vreo relevanță faptul că, anterior, din cauza activităților sale urmărind protecția independenței sistemului judiciar și a independenței judecătorilor, judecătorul vizat de dispoziția de drept național menționată a făcut obiectul unor măsuri de represiune din partea puterii executivei, care a încercat să îl pensioneze în temeiul legislației aflate în vigoare anterior, iar dispoziția de drept național menționată a fost adoptată ca urmare a eșecului acestor tentative? Prezintă vreo relevanță pentru răspunsul dat faptul că, în opinia instanței de trimitere, dispoziția respectivă nu urmărește niciun interes public important, ci are un caracter represiv?
- 3) Articolul 19 alineatul (1) a doua teză [TUE], articolul 47 din cartă, articolul 2 și articolul 4 alineatul (3) TUE, precum și principiile supremației dreptului Uniunii și controlului jurisdicțional efectiv trebuie interpretate, în lumina Hotărârii Curții din 13 martie 2007, Unibet (C-432/05, EU:C:2007:163), în sensul că o instanță în cadrul căreia își desfășoară activitatea judecătorul menționat la prima și la a

doua întrebare are competența de a suspenda din oficiu aplicarea dispoziției de drept național menționate la prima întrebare, care prevede pensionarea acestuia, și de a se pronunța în continuare în această cauză și în alte cauze până la primirea unui răspuns din partea Curții, în măsura în care decide că acest lucru este necesar pentru ca litigiul aflat pe rolul său să fie soluționat în conformitate cu dispozițiile aplicabile ale dreptului Uniunii?

- 4) Normele și principiile menționate la a treia întrebare trebuie interpretate în sensul că, în cazul în care, având în vedere circumstanțele prezentate la a doua întrebare, Curtea ar da un răspuns afirmativ la prima întrebare, dispoziția de drept național care prevede pensionarea judecătorului, menționată în această din urmă întrebare, nu poate fi aplicată, iar judecătorul nu se pensionează decât dacă există un alt temei juridic?

Dispozițiile de drept al Uniunii invocate

Articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf din Tratatul privind Uniunea Europeană;

Articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene;

Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale (JO 2016, L 65, p. 1).

Dispoziții de drept național invocate

Articolele 10 și 13 din ustawa z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Legea din 28 iulie 2023 de modificare a Legii privind Codul civil și a altor legi, denumită în continuare „Legea de modificare”) (Dz. U. din 2023, poziția 1615);

- În conformitate cu articolul 10, „[î]n ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny [Legea din 11 martie 2022 privind apărarea patriei (Dz. U., poziția 2305 și Dz. U. din 2023, pozițiile 347 și 641), articolul 233 se înlocuiește cu următorul text: «[î]n cazul în care un procuror militar care este militar de carieră este revocat din funcția exercitată într-un cadru militar profesionist, acesta este menținut în funcția de procuror în unitatea organizatorică respectivă a parchetului, indiferent de numărul de posturi de procuror din acea unitate»”.
- În conformitate cu articolul 13, „[u]n judecător al unei instanțe militare revocat din funcția exercitată într-un cadru militar profesionist care este menținut în funcția de judecător la data intrării în vigoare a prezentei legi se pensionează,

începând cu această dată”. În conformitate cu articolul 14 din Legea de modificare, intrarea în vigoare a ambelor dispoziții este 15 noiembrie 2023.

Articolul 175 alineatul (1), articolul 176 alineatul (2) și articolele 179 și 180 din Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Constituția Republicii Polone);

Articolul 22 alineatul 1, articolul 23 alineatul 1, articolul 35 alineatul 1, articolul 70 alineatele 1 și 2 din ustawa z 21 sierpnia 1996 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych (Legea din 21 august 1996. – Legea privind organizarea instanțelor militare) (denumită în continuare „Legea privind instanțele militare”);

Articolul 200 alineatul (6), articolul 226 alineatul (3), articolul 229 alineatul (2) și articolul 233 din ustawa z 11 marca 2022 roku o obronie Ojczyzny (Legea din 11 martie 2022 privind apărarea patriei);

– În conformitate cu articolul 233, „[î]n cazul în care un judecător al unei instanțe militare sau un procuror militar, militar de carieră, este revocat din funcția exercitată într-un cadru militar profesionist, acesta este menținut în funcția de judecător sau procuror militar în unitatea organizatorică respectivă a instanței sau a parchetului, indiferent de numărul de posturi din aceste unități [...]”.

Articolul 70 alineatele 1 și 2, articolul 71 alineatele 2 și 3, articolul 73 alineatele 1 și 3 din ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Legea din 27 iulie 2001 – Legea privind organizarea instanțelor de drept comun);

Articolul alineatul 1 din ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Legea din 6 iunie 1997 – Codul de procedură penală);

Articolul 104 alineatul 1 din ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Legea din 24 august 2001 – Codul de procedură în materie de contravenții).

Prezentare succintă a situației de fapt și a procedurii

- 1 Wojskowy Sąd Garnizonowy w Warszawie (Tribunalul Militar de Primă Instanță din Varșovia, Polonia) a pronunțat o hotărâre prin care soldatul P.B. a fost recunoscut vinovat de săvârșirea infracțiunii prevăzute de articolul 278 alineatul 1 din Codul penal. Hotărârea de mai sus a fost atacată cu apel de soldatul P.B., care a susținut că i s-a aplicat în mod nelegal pedeapsă complementară a publicării hotărârii și i-a solicitat modificarea prin anularea acelei părți a hotărârii. În ședința de judecată în apel în fața Wojskowym Sądem Okręgowym w Warszawie (Tribunalul Militar Regional din Varșovia, Polonia), soldatul P.B. a solicitat în plus anularea în totalitate a hotărârii și suspendarea condiționată a procedurii.
- 2 Pentru examinarea în apel a cauzei în complet de judecător unic a fost desemnat un judecător care urmează să fie pensionat la 15 noiembrie 2023 în temeiul articolului 13 din Legea de modificare, fără posibilitatea de a formula o cale de

atac și fără dispoziții de punere în aplicare. Articolele 10 și 13 din această lege au fost adoptate pentru a se aplica unei singure persoane de către majoritatea parlamentară, în timp ce Senatul și Comisia senatorială au votat împotriva.

- 3 Judecătorul în discuție a fost numit în funcția de judecător al Tribunalului Militar Regional din Varșovia la 29 ianuarie 2013. În iulie 2017, din cauza stării sale de sănătate, acest judecător a fost declarat inapt pentru activități desfășurate într-un cadru militar, dar apt să exercite funcția de judecător. Prin urmare, acesta a solicitat Krajowa Rada Sądownictwa (Consiliul Național al Magistraturii, Polonia, denumit în continuare „CNM”) de la acea vreme transferul la un post de judecător la o instanță de drept comun. CNM a solicitat președintelui republicii să numească (transfere) judecătorul într-un post echivalent la o instanță de drept comun. După patru ani și jumătate, președintele, printr-o decizie din 27 decembrie 2021, a refuzat numirea judecătorului, refuzând de asemenea și să motiveze această decizie. În decembrie 2019, Minister Sprawiedliwości (ministrul justiției) a adresat actualului CNM cererea ca judecătorul în discuție să fie pensionat, însă CNM a respins cererea pentru motivul că judecătorul, deși inapt pentru activități desfășurate într-un cadru militar, era apt să îndeplinească funcția de judecător. Ca urmare a deciziei președintelui republicii, o cerere similară a fost înaintată de Minister Obrony Narodowej (ministrul apărării naționale) către noul CNM în ianuarie 2022. La 12 iunie 2023, noul CNM a refuzat să îl pensioneze pe judecător, invocând intrarea în vigoare, la 24 aprilie 2022, a articolului 233 din Legea privind apărarea patriei. În conformitate cu această dispoziție, la cererea ministrului apărării naționale, judecătorul în cauză a fost revocat din funcția exercitată într-un cadru militar profesionist și a rămas în funcția de judecător al Tribunalului Militar Regional din Varșovia. Începând din martie 2023, judecătorul și-a reluat activitatea de judecare a cauzelor.
- 4 La 28 iulie 2023. Sejm (Seimul, Polonia) a adoptat Legea de modificare, în temeiul căreia, printre altele, dispoziția privind judecătoria a fost suprimată din articolul 233 din Legea privind apărarea patriei (în timp ce dispoziția privind procurorii a fost menținută); Legea de modificare a introdus totodată articolul 13 privind pensionarea unui judecător la un tribunal militar care a fost revocat din funcția exercitată într-un cadru militar profesionist.

Prezentare succintă a motivării trimiterii preliminare

- 5 Instanța de trimitere, în calitate de „instanță” în sensul dreptului Uniunii, este supusă cerințelor ce decurg din principiul protecției jurisdicționale efective, întrucât poate statua cu privire la aspectele privind aplicarea sau interpretarea dreptului Uniunii. Garanțiile inerente acestei noțiuni privind o instanță constituită prin lege includ nu numai temeiul juridic al existenței instanței judecătorești, ci și cerințele privind compunerea instanței și judecătoria individuali. Instanța trebuie să rămână independentă și imparțială, aspect care, la rândul său, trebuie să fie protejat prin garanții corespunzătoare, inclusiv, în special, protecția serviciului activ, pensionarea și inamovibilitatea. În această privință, instanța de trimitere

face trimitere la jurisprudența rezultată din: Hotărârea din 27 februarie 2018, Associação Sindical dos Juizes Portugueses (C-64/16, EU:C:2018:117), Hotărârea din 11 iulie 2019, Comisia/Polonia (Independența Curții Supreme) (C-619/18, EU:C:2019:615), și Hotărârea din 5 noiembrie 2019, Comisia/Polonia (Independența instanțelor de drept comun) (C-192/18, EU:C:2019:924). Instanța de trimitere amintește de asemenea că Directiva (UE) 2016/343 se aplică, de asemenea, în procedura principală având ca obiect o cauză penală.

- 6 Instanței de trimitere este compusă dintr-un judecător unic care a fost revocat din funcția exercitată într-un cadru militar profesionist pentru motivul că a fost declarat definitiv inapt pentru activități desfășurate într-un cadru militar, dar apt să îndeplinească atribuțiile de judecător. În privința acestui judecător, dispoziții legale au fost modificate mai întâi pentru a-i permite acestuia să fie revocat din funcția exercitată într-un cadru militar profesionist fără a fi pensionat și apoi a fost introdusă o soluție legală prin care acesta a fost pensionat de drept tocmai din cauza revocării sale din funcția exercitată într-un cadru militar. În practică, modificările legale adoptate se aplică singurului judecător care are calitatea de membru al instanței de trimitere (altfel spus, este vorba despre o lege *ad hominem*). Din acest motiv, în Polonia, aceste modificări au fost denumite în mass-media „lex Raczkowski”.
- 7 Având în vedere cele de mai sus, instanța de trimitere are îndoieli cu privire la aspectul dacă, în urma acestei modificări, aceasta mai îndeplinește criteriile unei „instanțe judecătorești independente și imparțiale, constituită în prealabil prin lege”. Instanței de trimitere îi este în mod obiectiv necesar un răspuns la întrebările preliminare adresate, întrucât trebuie să decidă dacă poate continua să judece litigiul principal în componerea sa actuală.
- 8 Instanța de trimitere are îndoieli cu privire la faptul că circumstanțele descrise la prima întrebare pot afecta sau afectează îndeplinirea cerințelor protecției judiciare efective, inclusiv dreptul la o instanță judecătorească independentă și imparțială, constituită în prealabil prin lege, având în vedere că principiul inamovibilității judecătorilor are un impact evident asupra principiului independenței instanțelor și a judecătorilor. Principiile de mai sus nu constituie privilegii ale instanțelor sau ale judecătorilor, ci au rolul de a garanta dreptul cetățenilor la un proces echitabil.
- 9 În împrejurările din prezenta cauză, legiuitorul a adoptat mai întâi o dispoziție prin care judecătorul care face parte din completul de judecată care se pronunță în procedura principală va fi menținut în funcția de judecător al unei instanțe militare în cazul în care acesta este revocat din funcția exercitată într-un cadru militar profesionist, iar apoi, fără vreun interes public imperativ, a modificat textul articolului 233 din această lege, eliminând din acesta garanția menținerii în activitate a judecătorului respectiv, dar menținând-o pentru procurorii aflați într-o situație similară. În același timp, fără vreo justificare pentru o schimbare atât de semnificativă, o modificare privind această materie a fost introdusă într-o lege ce reglementează o altă materie, încălcându-se astfel în mod flagrant principiile constituționale ale bunei legiferări. În consecință, s-a introdus o nouă soluție

legislativă arbitrară care contravine articolului 180 alineatul 3 din Constituția Republicii Polone, prin care judecătorul este pensionat din oficiu dacă acesta nu își mai desfășoară activitatea într-un cadru militar. Atunci când compunerea unei instanțe poate fi, în mod arbitrar, modificată, restrânsă sau revocată prin încălcarea sau modificarea normelor prevăzute de dreptul național și de dreptul Uniunii, aptitudinea instanței respective de a îndeplini sarcinile stabilite în Directiva 2016/343 trebuie repusă în discuție.

- 10 Din aceste motive, întrebările adresate în această cauză au ca obiect în special statutul instanței de trimitere și amenințarea care planează asupra principiilor prezumției de nevinovăție, independenței, imparțialității, nevinovăției și dreptului la un proces echitabil. Având în vedere că este posibil să se manipuleze redactarea unei dispoziții juridice astfel încât să se modifice regulile de exercitare a funcției de judecător și să se reducă durata mandatului acestuia, astfel încât, *de facto*, să fie posibilă revocarea unui judecător din serviciul activ în orice moment, acest lucru are sau poate avea, fără îndoială, un impact asupra independenței și imparțialității judecătorului și, așadar, asupra caracterului echitabil al proceselor penale și asupra respectării principiului prezumției de nevinovăție.
- 11 Instanța de trimitere subliniază că nici Trybunał Konstytucyjny (Curtea Constituțională, Polonia) nu are posibilitatea de a controla legalitatea dispozițiilor contestate, întrucât jurisprudența relevantă a Curții Constituționale s-a dezvoltat într-o perioadă în care aceasta nu mai era un organism care să asigure o protecție jurisdicțională efectivă, iar completele care au emis aceste decizii erau alcătuite din persoane care nu aveau competența de a statua.
- 12 Reglementările juridice anterioare intrării în vigoare a articolului 233 din Legea privind apărarea patriei prevedeau că un judecător al unei instanțe militare nu putea fi revocat din funcția exercitată într-un cadru militar profesionist înainte de încetarea de drept a raportului său de serviciu sau înainte de a fi revocat din funcție sau pensionat (articolul 35 alineatul 1 din Legea privind apărarea patriei). Un judecător putea fi pensionat dacă era inapt pentru activități desfășurate într-un cadru militar, cu excepția cazului în care solicita transferul la o instanță de drept comun (articolul 35 alineatul 4 din Legea privind apărarea patriei). Din aceste motive, judecătorul nu putea fi pensionat, chiar în pofida refuzului președintelui Republicii de a-l numi sau transfera la o instanță de drept comun.
- 13 Circumstanțele în care au fost adoptate dispozițiile cuprinse în articolul 233 din Legea privind apărarea patriei nu sunt cunoscute, dar adoptarea acestora a eliminat fără îndoială un vid juridic privind distincția dintre inaptitudinea pentru activități desfășurate într-un cadru militar și inaptitudinea de a exercita funcția de judecător în sensul articolului 180 alineatul 3 din Constituția Republicii Polone.
- 14 În momentul în care puterea executivă – ministrul justiției – a luat cunoștință de faptul că judecătorul care examina cauza în discuție ar fi beneficiat de aceste dispoziții, reluarea activității acestuia în cadrul instanței a fost amânată cu 10 luni. Fără îndoială, acest lucru era legat de eforturile de a-l îndepărta din magistratură

ca urmare a activităților sale în calitate de vicepreședinte al fostului CNM, în special în perioada 2014-2018, a participării sale la judecarea unor cauze privind încălcări ale Constituției de către persoane aflate la putere, a activității pe care a desfășurat-o în apărarea independenței judecătorilor și a instanțelor judecătorești, precum și a împrejurării că a acordat jurnaliștilor permisiunea de a examina dosarul neconfidențial în care era implicat unul dintre miniștrii din guvern. Din acest motiv, judecătorul s-a confruntat cu acte de hărțuire atât din partea autorităților publice, cât și din partea presei favorabile guvernului.

- 15 În opinia instanței de trimitere, dispoziția privind pensionarea se aplică numai judecătorului care se pronunță în cauza principală, încalcă în mod direct principiul inamovibilității judecătorilor, nu urmărește niciun interes public imperativ, având un caracter pur represiv. Astfel, principiul inamovibilității judecătorilor trebuie înțeles în sensul că nici puterea legislativă și nici puterea executivă nu au dreptul de a adopta în mod arbitrar măsuri care să condiționeze posibilitatea unui judecător de a fi menținut în funcție. Revocarea din funcție trebuie să fie legată de inaptitudinea de a îndeplini funcția de judecător, iar aceste reglementări ar trebui să facă obiectul unui control judiciar.
- 16 Instanța de trimitere consideră că, în cazul unui răspuns afirmativ la prima și la a doua întrebare, trebuie adoptate măsuri pentru a garanta buna funcționare a instanței în vederea punerii în aplicare corecte a Directivei 2016/343. În opinia sa, dispozițiile contestate conduc la privarea judecătorului de statutul de judecător în activitate, cu încălcarea tuturor normelor, privându-l totodată și de dreptul la o instanță. În lumina celor ce precedă, nicio măsură de punere în aplicare care să conducă la pensionarea judecătorului nu ar trebui adoptată în temeiul acestora. Instanța de trimitere - în conformitate cu principiul ce decurge din Hotărârea Simmenthal - se consideră obligată să lase neaplicate dispozițiile naționale care sunt incompatibile cu dreptul Uniunii. În lumina jurisprudenței rezultate din: Hotărârea din 6 octombrie 2021, W.Ż. (Camera de control extraordinar și cauze publice a Curții Supreme – Numire) (C-487/19, EU:C:2021:798), Hotărârea din 18 mai 2021, Asociația „Forumul Judecătorilor din România” și alții, (C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 și C-397/19, EU:C:2021:393), Hotărârea din 5 iunie 2023, Comisia/Polonia (Independența și viața privată a judecătorilor) (C-204/21, EU:C:2023:442), și Hotărârea din 13 martie 2007, Unibet (C-432/05, EU:C:2007:163), instanța de trimitere invocă efectul direct al articolului 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE și obligația ei de a asigura efectul deplin al acestei dispoziții, lăsând neaplicată orice reglementare națională care îi este contrară. Instanța de trimitere identifică de asemenea, ca izvor al acestei obligații, principiul cooperării loiale consacrat la articolul 4 alineatul (3) TUE.
- 17 Suspendarea de către instanța de trimitere a aplicării dispozițiilor menționate îi permite judecătorului să își exercite funcțiile judiciare în cadrul instanței naționale și, până la soluționarea cauzei aflate pe rolul Curții, nu există nicio posibilitate legală de pensionare a acestuia. Instanța de trimitere urmărește aplicarea unei măsuri de protecție care să garanteze în mod direct exercitarea de către judecător a atribuțiilor care i-au fost încredințate în temeiul dreptului Uniunii Europene și să

garanteze totodată protecția judiciară efectivă a părților din procedura penală prin asigurarea faptului că respectiva cauză va fi soluționată de o instanță judecătorească independentă compusă din judecători independenți.

- 18 Instanța de trimitere solicită, de asemenea, aplicarea procedurii accelerate. Aceasta își justifică cererea prin faptul că această trimitere preliminară privește un element fundamental al dreptului la protecție jurisdicțională efectivă, și anume dreptul la o instanță judecătorească independentă și imparțială, constituită în prealabil prin lege, care să fie independentă și să aplice prezumția de nevinovăție. Instanța de trimitere o consideră justificată având în vedere importanța răspunsurilor date la întrebările preliminare pentru ca instanța de trimitere să-și poată exercita, în conformitate cu legea și cu principiul securității juridice, competența jurisdicțională cu participarea unui judecător revocat din oficiu de puterile legislativă și executivă, cu încălcarea principiilor inamovibilității judecătorilor și independenței instanțelor.

DOCUMENT DELUCRIS